Vol. 11, No 2, Autumn & Winter 2022 ISSN(Print): 2251-6344 ISSN(Online): 2538-4112

Library and Information Science Research

https://Infosci.um.ac.ir

Research Article DOI: 10.22067/infosci.2021.67247.0

Feasibility Study of Providing Effective Services in Increasing Public Library Users' Ability to Detect Fake News

Zohre Azizi[1]

Recived: 18/11/2020 Accepted: 7/6/2021

Abstract

Introduction: The ability to detect fake news is one of the most effective strategies to combat the spread of fake news. Library users are among those who can acquire these abilities by visiting public libraries. Hence the purpose of this study is to determine the views of librarians on the feasibility of providing effective services in increasing the ability of users to detect fake news, as well as the status of infrastructure and requirements for providing these services and the need to provide it in public libraries in Kermanshah.

Methodology: The present research is of applied type and has been done by survey method. The statistical population of this study consists of librarians of public libraries in Kermanshah province (170 librarians) from which 118 were selected through Krejcie and Morgan table by the simple random sampling method. A researcher-made questionnaire was used to collect research data

Findings: According to the obtained results, the average possibility of providing effective services in increasing the ability to detect fake news was (3.14) and the necessary infrastructure and requirements to provide services was (2.80) and the need to provide services for librarians in public libraries was (23/3). Also, the results of one-sample t-test showed that the status of the possibility of providing services and the necessary infrastructure and requirements to provide services with the desired level were significantly different.

Conclusion: Given the importance of the ability to detect fake news for users and the negative effects of the widespread dissemination of fake news, training and measures should be taken to improve users' ability to detect fake news, so that people are actively exposed to fake messages from these use skills. Al so, using the results of this research, the officials of the public library institution can make effective plans in order to create the necessary conditions and measures for training users to detect fake news.

Keywords: Feasibility Study, Fake News, Ability to Detect Fake News, Public Libraries, Kermanshah.

Citation: Azizi, Z. (2022). Feasibility Study of Providing Effective Services in Increasing Public Library Users' Ability to Detect Fake News. Library and Information Science Research, 11(2), 65-82. doi: 10.22067/infosci.2021.67247.0

1. MA Graduated, Razi University Of Kermanshah, (Corresponding Author), Email: z.azizi.1400@ut.ac.ir

پژوهشنامه کتابداری و اطلاع رسانی

https://infosci.um.ac.ir

مقاله پژوهشی	DOI: 10.22067/infosci.2021.67247.0	دسترسی آزاد

امکان‌سنجی ارائه خدمات مؤثر در افزایش توانایی تشخیص اخبار جعلی کاربران در کتابخانه‌های عمومی

زهره عزیزی[۱]

تاریخ دریافت: ۹۹/۸/۲۸   تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۳/۱۷

چکیده

مقدمه: توانایی تشخیص اخبار جعلی یکی از راهبردهای مؤثر برای مقابله با شیوع اخبار جعلی است. کاربران کتابخانه از جمله افرادی هستند که می‌توانند با مراجعه به کتابخانه‌های عمومی این توانایی‌ها را کسب نمایند. از این‌رو هدف از انجام این پژوهش، تعیین دیدگاه کتابداران در مورد امکان‌سنجی ارائه خدمات مؤثر در افزایش توانایی تشخیص اخبار جعلی کاربران و همچنین وضعیت زیرساخت‌ها و ملزومات لازم برای ارائه این خدمات و ضرورت ارائه آن در کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه است.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر از نوع کاربردی است و به‌روش پیمایشی انجام گرفته است. جامعه آماری این پژوهش را کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه (۱۷۰ نفر) تشکیل می‌دهند که از بین آنها (۱۱۸ نفر) از طریق جدول کرجسی و مورگان به‌روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌های پژوهش از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است

یافته‌ها: طبق نتایج به‌دست آمده میانگین امکان ارائه خدمات مؤثر در افزایش توانایی تشخیص اخبار جعلی (۳/۱۴) و زیرساخت‌ها و ملزومات لازم برای ارائه خدمات (۲/۸۰) است و ضرورت ارائه خدمات از نظر کتابداران در کتابخانه‌های عمومی در سطح میانگین (۳/۲۳) است. همچنین نتایج حاصل از آزمون t تک نمونه‌ای نشان داد وضعیت امکان ارائه خدمات و زیرساخت‌های و ملزومات لازم برای ارائه خدمات با سطح مطلوب اختلاف معناداری دارند.

نتیجه: با توجه به اهمیت توانایی تشخیص اخبار جعلی برای کاربران و تأثیرات منفی انتشار گسترده اخبار جعلی، باید آموزش و اقدامات لازم در جهت ارتقای توانایی تشخیص اخبار جعلی آنان صورت گیرد، تا افراد به‌طور فعالانه برای قرار گرفتن در معرض پیام‌های جعلی از این مهارت استفاده کنند. همچنین، با استفاده از نتایج این پژوهش، مسئولان نهاد کتابخانه‌های عمومی می‌توانند در جهت ایجاد شرایط و اقدامات لازم آموزش تشخیص اخبار جعلی کاربران، برنامه‌ریزی‌های مؤثر را انجام دهند.

کلیدواژه‌ها: امکان‌سنجی، اخبار جعلی، توانایی تشخیص اخبار جعلی، کتابخانه‌های عمومی، کرمانشاه.

۱. دانش آموخته کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه رازی کرمانشاه ، (نویسنده مسئول)؛ z.azizi.1400@ut.ac.ir

مقدمه

امروزه در نتیجه سرعت رشد و پیشرفت فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، دسترسی به اطلاعات از طریق ابزارها و رسانه‌های اطلاعاتی نسبت به گذشته سریعتر و راحت‌تر شده است، به نحوی که در گذشته حتی تصورش نمی‌رفت. بشر امروزه با کمترین کوشش از طریق رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی می‌توانند به تازه‌ترین اخبار و رویدادهای کل جهان دسترسی یابد و در نتیجه میزان آگاهی و اطلاع وی از وقایع پیرامون خود نسبت به گذشته بسیار افزایش یافته است؛ اما از طرف دیگر یکی از خطراتی که این امر موجب شده، افزایش انبوه اطلاعات و گاه متناقض و جعلی است که می‌تواند نظام فکری افراد را تحت تأثیر قرار دهد (صابری، ۱۳۹۵). دوران امروز را از دیدگاه ارتباطاتی به نام دوران «پساحقیقت» می‌شناسند. دورانی که حقیقت در آن به حاشیه رانده می‌شود، قدرت کاذب در اختیار گروه‌های پر سروصدا و صاحب نفوذ در فضای مجازی قرار می‌گیرد. فضای متعصبانه و دوقطبی در جامعه‌ها رشد پیدا می‌کند و احساسات، نظرها و عقاید شخصی و غیرمنطقی بر استدلال، منطق و گزاره‌های نخبگانی برتری می‌یابند. محصول مخربی که در چنین فضایی پدید می‌آید، با نام «خبر جعلی» شناخته می‌شود. خبر جعلی از آن رو که قادر است آگاهی مخاطبان را تغییر دهد، به چالشی برای جوامع تبدیل شده است (Balmas, 2014؛ به‌نقل از ساعی، آزادی و البرزی دعوتی، ۱۳۹۸).

ایفلا در اطلاع‌نگاشتی[1] با عنوان «چگونه اخبار جعلی را کشف کنیم» که برگرفته از مقاله‌ای با همین عنوان، در وب‌سایت فکت‌چک[2] می‌باشد به هشت مؤلفه جهت تشخیص اخبار و اطلاعات جعلی اشاره می‌کند که عبارتند از:

۱) بررسی منبع: پس از ورود به یک وب‌سایت ناشناخته خبرپراکنی قبل از هر چیز باید صفحه درباره[3] را بررسی کرد و از معتبر بودن آن اطمینان پیدا کرد. همچنین باید دامنه‌های اینترنتی و آدرس آنها را بررسی کرد.

۲) خواندن متن خبر: زمان مشاهده یک عنوان یا سرتیتر محرک و برانگیزنده در یک تارنما قبل از تحت تأثیر قرار گرفتن، باید فراتر از آن، کل متن را مشاهده کرد.

۳) بررسی نویسنده: شناخت نویسنده و اعتبار او به‌خصوص در فضای مجازی و قابلیت تعاملی آنکه هر شخص می‌تواند در صفحات اینترنتی و وبلاگ‌ها و شبکه‌های اجتماعی هر خبر یا اطلاعاتی را

1. Infographic
2. Factcheck
3. About us

بارگذاری کند بسیار بااهمیت است.

۴) بررسی منابع پشتیبان: گاهی اطلاعات و اخبار جعلی یک ارجاع یا خبرگزاری رسمی را به‌عنوان منبع معرفی می‌کنند؛ اما به‌محض رجوع به منبع و مأخذ معرفی شده، مشاهده می‌گردد که به هیچ‌وجه ادعای مطرح شده صحیح نیست.

۵) بررسی تاریخ و زمان خبر: این مؤلفه در مورد عکس‌های خبری بسیار کاربرد دارد؛ مثلاً ماجرایی که مدت‌ها قبل رخ داده، به وقایع جاری مرتبط می‌سازند.

۶) بررسی طنز یا جدی بودن: ممکن است یک خبر از انواع مختلف طنز باشد؛ طنز سیاسی، اجتماعی یا صرفاً جهت خنداندن و یا بزرگنمایی یک واقعه.

۷) رجوع به باور و تعصبات شخصی و قضاوت خبر: مردم معمولاً چیزی را که در باور عمومی پذیرفتنی است راحت‌تر می‌پذیرند تا چیزی که مورد باور نیست. هنگام مواجهه با خبر نباید تعصبات و احساسات شخصی را دخالت داد.

۸) پرسش از متخصصین یا کتابداران: می‌توان با پرداخت مبلغی در یکی از سایت‌های بررسی واقعیت عضو شد و اخبار دریافتی از تارنماهای مختلف و شبکه‌های اجتماعی را از لحاظ اعتبار بررسی کرد و یا از یک متخصص اطلاعات یا کتابدار کمک گرفت (Factcheck, 2017؛ به‌نقل از اسمعیلی، رحیمی و مرادی، ۱۳۹۸).

مؤثرترین راه برای کاهش آسیب‌های ناشی از اخبار جعلی، علاوه بر تصویب قوانین برای مقابله با این اخبار، کسب مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی است و این امر محق نمی‌شود مگر از طریق آموزش و اطلاع‌رسانی به شهروندان. یکی از نهادهای که می‌تواند در این زمینه تأثیرگذار باشد کتابخانه‌های عمومی است چراکه کتابخانه‌های عمومی به‌وجود آمده‌اند تا در زمان‌های مختلف به نیازهای گوناگون بشر پاسخگو باشند و اهداف و خدمات آنها با توجه به نیازهای جوامعی که در خدمت آنها بوده‌اند، تعیین شده است.

بنا به گزارش کمیته برنامه‌ریزی و بررسی تحقیق انجمن کتابخانه‌های دانشگاهی و پژوهشی آمریکا[1] در سال ۲۰۱۸ یکی از موضوعات مهم مورد بررسی در حوزه کتابخانه‌ها، مبحث اخبار جعلی بوده است. لذا، کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی بنا به رسالت خود که فراهم‌آوری اطلاعات مناسب برای کاربران و کمک به آنها جهت دستیابی به این اطلاعات است، باید آموزش‌های مستقیم مبارزه با این پدیده و یا آموزش فنون و سوادهایی نظیر رسانه‌ای که قدرت تفکر انتقادی را در کاربران ارتقاء داده و در نتیجه ممکن است بر

1. Framework for Information Literacy for Higher Education (Framework)

توانایی تشخیص اخبار جعلی توسط آنها نیز تأثیر داشته باشند، آغاز کنند (اسمعیلی، رحیمی و مرادی، ۱۳۹۸). آموزش شهروندان و سوق دادن آنها در جهت کسب توانایی تشخیص اخبار جعلی و پیشبرد مهارت‌های کاربران امری است که می‌تواند از راه‌های مختلفی مثل برنامه‌های آموزشی، استفاده از کتابداران با تجربه و آشنا به مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی و توجه به منابع و امکانات نمود یابد. از آنجایی که کتابخانه‌های عمومی با توجه به اهداف و وظایف خود به تمامی اقشار جامعه برای رفع نیاز اطلاعاتی‌شان خدمت می‌کند از این‌رو ارتقای توانایی تشخیص اخبار جعلی آنها در عصر رسانه باید به‌عنوان یکی از برنامه‌های کتابخانه‌های عمومی قرار گیرد و دستیابی به این مهم نیازمند برنامه‌ریزی‌های از جانب نهاد کتابخانه‌های عمومی می‌باشد.

اما خدمات تأثیرگذار در افزایش توانایی تشخیص اخبار جعلی به کاربران، مشخص نیست. همچنین مشخص نیست که تصمیم‌گیرندگان و عاملان این خدمات در کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه تا چه میزان این دست از خدمات را برای افزایش توانایی تشخیص اخبار جعلی ضروری و ارائه آن‌را امکان‌پذیر می‌دانند و تا چه حدی زیرساخت‌ها و ملزومات ضروری برای ارائه این خدمات در کتابخانه‌های عمومی فراهم است. از این‌رو پژوهش حاضر به مسأله امکان‌سنجی خدمات مؤثر در افزایش توانایی تشخیص اخبار جعلی، ضرورت ارائه این خدمات و همچنین بررسی وضعیت موجود زیرساخت‌ها و ملزومات ضروری ارائه خدمات در کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه می‌پردازد. و از آنجا که این پژوهش امکان ارائه و ضرورت ارائه خدمات مؤثر در تشخیص اخبار جعلی را در کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه از دیدگاه کتابداران و عاملان این خدمات نشان می‌دهد، دارای اهمیت است، زیرا بررسی دیدگاه کتابداران که با مشکلات و مسائل ارائه خدمات مختلف در کتابخانه‌ها مواجه‌اند، در ارائه موفق این خدمات نقش کلیدی دارد و بدین‌وسیله می‌توان راهکارهای مناسب‌تری برای ارائه این خدمات در کتابخانه‌های عمومی ارائه داد. همچنین، نتایج پژوهش سبب شناسایی نقاط قوت و ضعف موجود شده و به مسئولان نهاد کتابخانه‌های عمومی کمک می‌کند تا بتوانند در جهت ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی که همان رفع نیاز اطلاعاتی کاربران است، گام بردارند (عطائی‌ظاهر، تجعفری، صنعت‌جو، و شریف، ۱۳۹۷). همچنین تاکنون پژوهشی در این زمینه صورت نگرفته است، لذا تمامی موارد ذکر شده گواهی بر ضرورت انجام چنین پژوهشی می‌باشد و شاید توجه مسئولین کتابخانه‌های عمومی به ارائه خدمات در این زمینه منجر شود.

سلطانی‌فر، سلیمی و فلسفی (۱۳۹۶) در پژوهشی بیان کردند که یکی از مؤثرترین شیوه‌های مقابله با اخبار جعلی، توسعه آموزش سوادهایی از جمله سواد رسانه‌ای، خبری، دیداری و اطلاعاتی به مخاطبان است تا آشنایی با روش‌ها و فراگیری مهارت‌های لازم توان شناسایی و مقابله با اخبار جعلی را فراهم کنند.

اسماعیل‌زاده، و حسن‌زاده (۱۳۹۷) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که بین سواد اطلاعاتی کاربران شبکه‌های اجتماعی و میزان دقت آنها نسبت به صحت پیام‌های منتشره در شبکه‌های اجتماعی رابطه کمی وجود دارد.

ساعی، آزادی و البرزی دعوتی (۱۳۹۸) در پژوهشی بیان می‌کنند که یکی از مهمترین راه‌های مقابله با اخبار جعلی را، تجهیز کاربران به امکانات سواد رسانه‌ای است و عواملی چون واقع‌نمایی خبر جعلی، تطابق آن با منطق و باور افراد، تصدیق انبوه، سازگاری با عقاید جامعه، خلأ اطلاعاتی، افزایش تعصبات سیاسی-مذهبی-قومی و تنزل اعتبار نهادهای رسانه‌ای از جمله دلایل مصرف و باورپذیری خبر جعلی در جامعه هستند.

نتایج پژوهش اسمعیلی، رحیمی و مرادی (۱۳۹۸) نشان داد که بین سواد اطلاعاتی و توانایی تشخیص اخبار جعلی به‌طور کلی و نیز سواد اطلاعاتی با تک‌تک مؤلفه‌های توانایی تشخیص اخبار جعلی رابطه وجود دارد.

در مطالعه والش[1] (۲۰۱۰) به بررسی راه‌حل‌هایی برای کتابداران در مقابله با اخبار جعلی پرداخته است و روش آموزش چند سوادی را به‌عنوان راه‌حل پیشنهاد می‌کند.

لازر[2] و همکاران (۲۰۱۷) در مقاله خود چهار راه‌حل را برای مقابله با خبر جعلی ارائه دادند: الف) ارائه این بازخورد به کاربران که برخی از خبرهای خاص ممکن است جعلی باشند. ب) ارائه منابع سازگار ایدئولوژیک برای بررسی صحت اخبار منتشرشده. ج) شناسایی اطلاعاتی که از طریق ربات‌ها و الگوریتم‌های تنظیم شده از سوی سازندگان خبر جعلی به کار گرفته می‌شوند و د) شناسایی منابع چندگانه انتشار خبرهای جعلی و مقابله با آنها توسط پلتفرم‌ها.

آندرسون[3] (۲۰۱۷) در مقاله‌ای مروری بیان می‌کند کتابخانه‌های دانشگاهی برای مقابله با موج در حال افزایش اخبار جعلی و کمک به کاربران خود در تشخیص حقیقت، خطا و تبلیغات، باید در مورد سؤالات اساسی ساخت اجتماعی واقعیت؛ سیاست انتخاب؛ امتیاز دادن به تفاسیر؛ دسترسی تحقیق به ادعاهای نادرست و معنی جایگزین تصمیم بگیرند.

میسون، کروتکا و استودارد[4] (۲۰۱۸) در پژوهشی ضمن بررسی تأثیرات رسانه‌های اجتماعی و ظهور اخبار جعلی به تاریخچه اخبار جعلی، چالش‌ها که به‌وجود آورده است و همچنین مباحث مربوط به

1. Walsh
2. Lazer
3. Anderson
4. Mason, Krutka & Stoddard

دموکراسی، پرداختند. آنها آموزش سواد رسانه‌ای را برای مقابله با مشکلات رسانه مطرح می‌کنند.

در پژوهشی مروری رزـویلز[1] (۲۰۱۸) به مسئله انفجار اخبار جعلی و ضرورت فراهم کردن اطلاعات درست و مطمئن در کتابخانه‌های دانشگاهی پرداخته است او به عواملی مثل همکاری بین کتابداران، ناشران و فروشندگان و محدود کردن نتایج جستجو اشاره کرده، اما در نهایت بهره‌گیری از تفکر انتقادی و سواد اطلاعاتی را به‌عنوان ضرورتی برای تشخیص اخبار جعلی عنوان کرده است.

سالیوان[2] (۲۰۱۹) در مقاله‌ای مروری بر رویکرد کتابخانه و علوم اطلاعات به اخبار جعلی در ایالات‌متحده پرداخته است و مشکلات و گام‌های ممکن برای رفع آنها را بیان کرده است.

سالیوان (۲۰۱۹) در مقاله‌ای به بررسی مشکلات کتابخانه در مورد اخبار جعلی و اطلاعات غلط انتخابات ریاست جمهوری ایالات‌متحده در سال ۲۰۱۶ پرداخته است. این مقاله بر اینکه کتابداران و سایر متخصصان اطلاعات در ایالات‌متحده چگونه با مشکلات و راه‌های پیش‌رو با اخبار جعلی مقابله کنند، تمرکز دارد.

مرور پژوهش‌ها در حوزه اخبار جعلی در داخل و خارج از کشور نشان می‌دهد، پژوهشگران تحقیقات متعددی را پیرامون این موضوع انجام داده‌اند و تحقیقات به‌صورت مروری به راه‌حل مقابله با اخبار جعلی در کتابخانه‌ها پرداخته‌اند (مثل سالیوان (۲۰۱۹) و والش (۲۰۱۰))، اما تاکنون مطالعه‌ای به‌صورت پژوهشی که در زمینه امکان‌سنجی ارائه خدمات مؤثر در توانایی تشخیص اخبار جعلی در کتابخانه‌های عمومی صورت گرفته باشد، یافت نشد.

بنابراین با توجه به هدف این مقاله سؤال‌های پژوهش عبارتند از:

۱) امکان ارائه خدمات (آموزشی، اطلاع‌رسانی، مشاوره‌ای، پژوهشی و جنبی) مؤثر در افزایش توانایی تشخیص اخبار جعلی در کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه در چه حد است؟

۲) تا چه حد زیرساخت‌ها و ملزومات ضروری (فضا و تجهیزات، امکانات مرتبط با کتابداری و اطلاع‌رسانی، فناوری، نیروی انسانی و بودجه) برای ارائه خدمات مؤثر در افزایش توانایی تشخیص اخبار جعلی کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه فراهم است؟

۳) ضرورت ارائه خدمات مؤثر در افزایش توانایی تشخیص اخبار جعلی کاربران در کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه در چه حد است؟

1. Rose-Wiles
2. Sullivan

روش پژوهش

تحقیق حاضر از هدف کاربردی و از نظر روش گردآوری اطلاعات به‌روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش شامل کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه در سال ۱۳۹۹ که ۱۷۰ نفر بودند و بر اساس جدول کرجسی و مورگان ۱۱۸ نفر از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی ساده به‌عنوان نمونه انتخاب شد. از آنجائی که پرسشنامه‌ای برای خدمات مؤثر در توانایی تشخیص اخبار جعلی یافت نشد، از این‌رو، از پرسشنامه محقق‌ساخته جهت گردآوری یافته‌ها استفاده شد. به‌منظور تدوین پرسشنامه، ابتدا متون و پژوهش‌های مرتبط با ارائه خدمات در کتابخانه‌های عمومی بررسی شد و طبق پژوهش سادات سیدی (۱۳۹۰) و عطائی‌ظاهر و همکاران (۱۳۹۷) خدمات کتابخانه‌های عمومی به ۵ مقوله (آموزشی، اطلاع‌رسانی، مشاوره‌ای، پژوهشی و جنبی) و زیرساخت‌ها و ملزومات به ۵ مقوله (فضا و تجهیزات، امکانات مرتبط با کتابداری و اطلاع‌رسانی، فناوری، نیروی انسانی و بودجه) تقسیم شد. سپس لیستی از خدماتی و زیرساخت‌ها و ملزوماتی که می‌توانست مؤثر در ارتقای توانایی تشخیص اخبار جعلی کاربران کتابخانه باشد، تهیه گردید و سؤالات بر اساس مقیاس ۵ ارزشی لیکرت از خیلی زیاد تا خیلی کم ارزش‌گذاری گردید.

برای تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی (آزمون تی تک نمونه‌ای[1]) با استفاده از نرم‌افزار اس‌پی‌اس‌اس[2] نسخه ۲۴ استفاده شد و به‌منظور بررسی روایی محتوای پرسشنامه‌ها از نظرات چند تن از صاحب‌نظران علم اطلاعات و دانش‌شناسی استفاده شد. برای سنجش پایایی پرسشنامه‌ها از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ خدمات مؤثر در افزایش توانایی تشخیص اخبار جعلی ۰/۹۶، متغیر زیرساخت‌ها و ملزومات ۰/۹۴ به‌دست آمد که نشانگر قابلیت اعتماد بالای ابزار پژوهش است.

یافته‌های پژوهش

جدول ۱. توزیع فراوانی متغیرهای جمعیت‌شناختی

متغیر	گروه	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	۸۳	۷۰/۳
	مرد	۳۵	۲۹/۷
وضعیت تأهل	متأهل	۸۷	۷۳/۷
	مجرد	۳۱	۲۶/۳

1. t-test
2. SPSS

مدرک تحصیلی	کتابداری	۹۲	۷۸
	غیرکتابداری	۲۶	۲۲
میزان تحصیلات	دیپلم	۲	۱/۷
	کاردانی	۲	۱/۷
	کارشناسی	۴۲	۳۵/۶
	کارشناسی ارشد	۷۱	۶۰/۲
	دکتری	۱	۰/۸

توزیع فراوانی مشخصات فردی نمونه‌های پژوهش نشان داد که از ۱۱۸ نفر نمونه آماری، ۷۰/۳ درصد را زنان، ۲۹/۷ درصد را مردان، ۷۳/۷ درصد متأهل و ۲۶/۳ درصد مجرد بودند. بیشترین تعداد سطح تحصیلی نیز مربوط به مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد با ۶۰/۲ درصد می‌باشد و از این بین ۷۸ درصد دارای تحصیلات مرتبط با کتابداری می‌باشند.

برای سنجش امکان‌سنجی خدمات از دیدگاه کتابداران، خدمات مؤثر در تشخیص اخبار جعلی قابل ارائه توسط کتابخانه‌های عمومی به خدمات آموزشی، اطلاع‌رسانی، مشاوره‌ای، پژوهشی و جنبی تقسیم شد. پاسخگویان با فرض اینکه این خدمات در کتابخانه‌های عمومی کرمانشاه از نظر قانونی منعی ندارد، نظر خود را مبنی بر امکان ارائه هر یک از خدمات در کتابخانه‌های عمومی کرمانشاه مشخص نمودند.

جدول (۲) برخی آماره‌های توصیفی مربوط به مؤلفه‌های امکان‌سنجی ارائه خدمات مؤثر در تشخیص اخبار جعلی در کتابخانه‌های عمومی از دیدگاه پاسخگویان نشان می‌دهد.

جدول ۲. آماره‌های توصیفی امکان ارائه خدمات تشخیص اخبار جعلی

خدمات	سؤالات	میانگین	انحراف معیار
خدمات آموزشی	۱. برگزاری کارگاه مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی (بررسی منبع، خواندن متن خبر، تشخیص نویسنده، بررسی منابع پشتیبان، بررسی تاریخ و زمان خبر، بررسی طنز یا جدی بودن خبر، رجوع به باور و تعصبات شخصی و پرسش از متخصصین). ۲. آموزش در زمینه کسب اطلاعات، شناخت و بررسی آدرس‌های اینترنتی، تبلیغات اینترنتی و دیگر نشانه‌های اعتبارسنجی منابع از طریق برگزاری کلاس‌های آموزش ۳. آموزش مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی از طریق وب‌سایت کتابخانه، شبکه اجتماعی کتابخانه و غیره ۴. دوره‌های آموزشی آشنایی با مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی	۳/۱۳	۰/۷۹

خدمات اطلاع‌رسانی	۵. برگزاری سخنرانی، همایش و سمینار با موضوعات آگاهی‌رسانی کاربران از گسترش اخبار جعلی و اهمیت توانایی تشخیص اخبار جعلی ۶. ارائه منابع اطلاعاتی مرتبط با مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی (مثل: کتاب‌ها، روزنامه‌ها، مجلات، نشریات، وب‌سایت‌ها و شبکه‌ها اجتماعی و غیره) ۷. اطلاع‌رسانی درباره مسائل مربوط به مشکلات اخبار جعلی (مثل: اقتصادی، سیاسی و اجتماعی) از طریق شبکه‌ها اجتماعی و غیره ۸. اطلاع‌رسانی در خصوص همایش‌ها، سمینارها و کارگاه‌های مرتبط با مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی ۹. ارائه خدمات تحویل مدرک مرتبط با مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی ۱۰. ارائه خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات مرتبط با مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی	۳/۱۳	۰/۸۳
خدمات مشاوره‌ای	۱۱. مشاوره و راهنمایی برای استفاده از خدمات و منابع کتابخانه‌ای مرتبط با تشخیص اخبار جعلی ۱۲. همایش و معرفی منابع مرجع مرتبط با مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی ۱۳. برگزاری نشست‌ها و جلسات پرسش و پاسخ با متخصصان و مشاوران در مورد مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی ۱۴. ارائه خدمات مرجع سنتی در زمینه افزایش توانایی تشخیص اخبار جعلی ۱۵. ارائه خدمات مرجع الکترونیکی (ایمیل، چت، تلفن، پیامک و غیره) در زمینه افزایش توانایی تشخیص اخبار جعلی	۳/۱۴	۰/۹۰
خدمات پژوهشی	۱۶. شناسایی مواد، تجهیزات و امکانات لازم جهت آموزش تشخیص اخبار جعلی کاربران ۱۷. شناسایی متخصصان و مشاوران در امر مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی (بررسی منبع، خواندن متن خبر، تشخیص نویسنده، بررسی منابع پشتیبان، بررسی تاریخ و زمان خبر، بررسی طنز یا جدی بودن خبر، رجوع به باور و تعصبات شخصی و پرسش از متخصصین). ۱۸. شناسایی پایگاه‌ها اطلاعاتی مرتبط با تشخیص اخبار جعلی	۳/۱۶	۰/۹۵
خدمات جنبی	۱۹. برگزاری جلسات نقد و بررسی منابع مربوط به اخبار جعلی. ۲۰. برگزاری نشست‌های برای والدین به‌منظور توجیه ضرورت تشخیص اخبار جعلی در کودکان. ۲۱. برگزاری مسابقات کتابخوانی با موضوع مرتبط با اخبار جعلی.	۳/۱۶	۰/۸۶
کل		۳/۱۴	۰/۸۰

داده‌های جدول (۲) حاکی از آن است که میانگین امکان ارائه خدمات آموزشی (۳/۱۳)، خدمات اطلاع‌رسانی (۳/۱۳)، خدمات مشاوره‌ای (۳/۱۴)، خدمات پژوهشی (۳/۱۴) و خدمات جنبی (۳/۱۶) است و در کل میانگین این خدمات (۳/۱۶) به‌دست آمده است. بنابراین از دید پاسخگویان، خدمات جنبی بیشترین امکان ارائه و خدمات آموزشی و اطلاع‌رسانی کمترین امکان ارائه را به خود اختصاص داده است.

جدول (۳) آماره‌های توصیفی میانگین و انحراف معیار مربوط به وضعیت زیرساخت‌ها و ملزومات ضروری برای ارائه خدمات مؤثر بر تشخیص اخبار جعلی در کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه را نشان می‌دهد.

جدول ۳. آماره‌های توصیفی زیرساخت‌ها و ملزومات برای ارائه خدمات تشخیص اخبار جعلی

زیرساخت‌ها و ملزومات	سؤالات	میانگین	انحراف معیار
فضا و تجهیزات	۱. فضای کافی برای برگزاری کارگاه‌ها، سخنرانی‌ها، نمایشگاه‌ها و مانند آن ۲. تجهیزات لازم برای ارائه خدمات به کاربران (مثل: قفسه‌ها، رایانه‌ها، میز و صندلی و غیره). ۳. فضای کافی برای مطالعه (سالن مطالعه). ۴. فضای کافی برای تجهیزات الکترونیکی (مانند رایانه‌ها، مودم، چاپگر، اسکنر و غیره).	۳/۰۰	۰/۸۷
امکانات مرتبط با کتابداری و اطلاع‌رسانی	۵. منابع اطلاعاتی (چاپی و الکترونیکی) درباره تشخیص اخبار جعلی ۶. سیستم جستجو، رزرو، تمدید، امانت و سفارش ۷. دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی ۸. بروشورها و راهنماهایی برای استفاده از کتابخانه و منابع آن	۲/۹۶	۰/۸۷
فناوری	۹. رایانه با کیفیت بالا و به اندازه کافی برای کتابداران و کاربران ۱۰. نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای لازم رایانه‌ای ۱۱. دسترسی به اینترنت با سرعت بالا برای استفاده کاربران ۱۲. وجود وب‌سایت، شبکه‌اجتماعی و پست الکترونیکی کتابخانه	۲/۹۰	۱/۰۰
نیروی انسانی	۱۳. کتابداران آموزش‌دیده با مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی ۱۴. تعداد کافی کتابداران جهت ارائه خدمات ۱۵. حضور مشاوران آشنا با تشخیص اخبار جعلی یک روز خاص یا ساعت خاصی در کتابخانه	۲/۹۶	۱/۰۱
بودجه	۱۶. بودجه کافی برای تجهیزات موری نیاز جهت ارائه خدمات مؤثر بر	۲/۰۹	۱/۱۵

	تشخیص اخبار جعلی ۱۷. بودجه کافی برای ارائه خدمات مؤثر بر تشخیص اخبار جعلی		
کل		۲/۸۰	۰/۸۱

همان‌طور که در جدول (۳) ملاحظه می‌شود، میانگین امکانات فضا و تجهیزات (۳/۰۰)، امکانات مرتبط با کتابداری و اطلاع‌رسانی (۲/۹۶)، فناوری (۲/۹۰)، نیروی انسانی (۲/۹۶) و بودجه (۲/۰۹) است و به‌طور کلی میانگین زیرساخت‌های لازم برای ارائه خدمات (۲/۸۰) به‌دست آمده است. لذا، از دید کتابداران در میان زیرساخت‌ها و ملزومات ضروری برای ارائه خدمات مؤثر بر تشخیص اخبار جعلی در کتابخانه‌های عمومی، بیشترین آمادگی به امکانات مرتبط با فضا و تجهیزات و کمترین به زیرساخت بودجه مربوط بوده است.

جدول ۴. آماره‌های توصیفی ضرورت ارائه خدمات مؤثر بر تشخیص اخبار جعلی

متغیر	سؤال	میانگین	انحراف معیار
ضرورت ارائه	به نظر شما ضرورت ارائه خدمات مؤثر بر تشخیص اخبار جعلی در کتابخانه‌های عمومی به چه میزان است؟	۳/۲۳	۱/۳۳

طبق جدول (۴)، میانگین ضرورت ارائه خدمات مؤثر بر تشخیص اخبار جعلی در کتابخانه‌های عمومی از دیدگاه کتابداران ۳/۲۳ و انحراف معیار آن ۱/۳۳ است. اما از آنجایی که در این پژوهش نمونه‌گیری انجام شده است، تنها با مشاهده میانگین نمونه نمی‌توان مشخص نمود که امکان ارائه خدمات مؤثر در تشخیص اخبار جعلی در کتابخانه‌های عمومی تا چه حد است. از این‌رو برای مقایسه و استدلال بهتر نتایج و تعمیم آن به جامعه پژوهش از آزمون آماری استفاده شد. با توجه به توزیع نرمال متغیر امکان ارائه خدمات مؤثر در تشخیص اخبار جعلی در کتابخانه‌های عمومی، از آزمون پارامتری تی تک نمونه‌ای برای تعیین تفاوت امکان ارائه خدمات مؤثر در افزایش تشخیص اخبار جعلی در کتابخانه‌های عمومی با سطح مطلوب استفاده شد. این آزمون برای مواردی به کار می‌رود که بخواهیم میانگین نمونه را با میانگین جامعه از نظر یکسان بودن یا تفاوت مقایسه کنیم، یا برای مواردی که بخواهیم نمونه را با عدد خاصی مثلاً سطح مطلوب نمرات مقایسه کنیم (واگان[1]، ۱۳۸۴، ص ۱۷۰). به همین دلیل از آزمون پارامتری تی تک نمونه‌ای برای مقایسه با سطح مطلوب ۴ استفاده شد.

1. Vaughan

جدول ۵. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین امکان ارائه خدمات تشخیص اخبار جعلی با سطح مطلوب ۴

خدمات	آماره t	سطح معناداری	اختلاف میانگین	نتیجه
خدمات آموزشی	۱۱/۹۳-	۰/۰۰	۰/۸۶-	معنادار
خدمات اطلاع‌رسانی	۱۱/۱۹-	۰/۰۰	۱/۸۶-	معنادار
خدمات مشاوره‌ای	۱۰/۲۵-	۰/۰۰	۰/۸۵-	معنادار
خدمات پژوهشی	۹/۵۱-	۰/۰۰	۰/۸۳-	معنادار
خدمات جنبی	۱۰/۴۵-	۰/۰۰	۰/۸۳-	معنادار
کل	۱۱/۵۱-	۰/۰۰	۰/۸۵-	معنادار

داده‌های جدول (۵) حاکی از آن است که سطح معناداری کلیه خدمات مؤثر در تشخیص اخبار جعلی (آموزشی، اطلاع‌رسانی، مشاوره‌ای، پژوهشی، جنبی) در کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه کمتر از ۰/۰۵ بوده و بنابراین بین میانگین آن‌ها با سطح مطلوب ۴ تفاوت معناداری وجود داشته است، که با توجه به اختلاف میانگین منفی با سطح متوسط، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که از نظر کتابداران امکان ارائه این خدمات کمتر از حد مطلوب ۴ بوده است.

جدول (۶) نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین آمادگی زیرساخت‌ها و ملزومات برای ارائه خدمات تشخیص اخبار جعلی با سطح مطلوب ۴ نشان می‌دهد.

جدول ۶. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین آمادگی زیرساخت‌ها و ملزومات برای ارائه خدمات تشخیص اخبار جعلی با سطح مطلوب ۴

زیرساخت‌ها و ملزومات	آماره t	سطح معناداری	اختلاف میانگین	نتیجه
فضا و تجهیزات	۱۲/۲۷-	۰/۰۰	۰/۹۹-	معنادار
امکانات مرتبط با کتابداری و اطلاع‌رسانی	۱۲/۶۲-	۰/۰۰	۱/۰۳-	معنادار
فناوری	۱۱/۸۸-	۰/۰۰	۱/۰۹-	معنادار
نیروی انسانی	۱۵/۱۹-	۰/۰۰	۱/۴۱-	معنادار
بودجه	۱۷/۹۴-	۰/۰۰	۱/۹۰-	معنادار
کل	۷۴۱۵-	۰/۰۰	۱/۱۹-	معنادار

همان‌طور که در جدول (۶) ملاحظه می‌شود، سطح معناداری کلیه زیرساخت‌ها و ملزومات لازم برای خدمات تشخیص اخبار جعلی در کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه کمتر از ۰/۰۵ بوده و بنابراین بین میانگین آن‌ها با سطح مطلوب ۴ تفاوت معناداری وجود داشته است، که با توجه به اختلاف میانگین منفی

با سطح متوسط، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که از نظر کتابداران امکان ارائه این خدمات کمتر از حد مطلوب ۴ بوده است.

جدول ۷. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین ضرورت ارائه خدمات تشخیص اخبار جعلی با سطح مطلوب ۴

متغیر	آماره t	سطح معناداری	اختلاف میانگین	نتیجه
ضرورت ارائه	۶/۳۰-	۰/۰۰	۰/۷۷-	معنادار

طبق داده‌های جدول (۷)، سطح معناداری ضرورت ارائه خدمات تشخیص اخبار جعلی در کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه کمتر از ۰/۰۵ بوده و بنابراین بین میانگین آن‌ها با سطح مطلوب ۴ تفاوت معناداری وجود داشته است، که با توجه به اختلاف میانگین منفی با سطح متوسط، از نظر کتابداران امکان ارائه این خدمات کمتر از حد مطلوب ۴ بوده است.

نتیجه

با وجود کارکردها و مزیت‌های رسانه در زندگی امروزی، چالش‌ها، محدودیت‌ها، مسائل و مشکلاتی که همراه با حضور رسانه ظهور پیدا می‌کنند قابل تأمل و برجسته می‌باشند. لذا ضروری است به‌منظور بهره‌مندی صحیح از رسانه در توسعه پایدار و کاهش اثرات منفی آن بر زندگی مورد توجه قرار گیرند. در این راستا آموزش مخاطبان به‌عنوان کارآمدترین و مؤثرین رویکرد در مواجه با شرایط توصیف مورد تأکید قرار می‌گیرد. رویکردی که باید وظیفه همگانی قلمداد شده و سازمان‌ها و نهادهای بسیاری در آن مشارکت داشته باشند و اجرای آن همراه با رعایت اصول اجرایی مناسب باشد (جعفرزاده و سوزنیار، ۱۳۹۵). از طرف دیگر کتابخانه‌های عمومی به‌وجود آمده‌اند تا در زمان‌های مختلف به نیازهای اطلاعاتی کاربران پاسخگو باشند. لذا، با توجه به اهمیت روزافزون رسانه‌ها در جامعه و تأثیرات قابل ملاحظه‌ای که دارند، جای خالی موضوع تشخیص اخبار جعلی در بحث‌های خدماتی و آموزشی کتابخانه‌های عمومی بیشتر احساس می‌شود، زیرا به نظر می‌رسد آنچه مخاطبین رسانه‌های پرقدرت جهان معاصر به آن نیاز مبرم دارند، توانایی تشخیص اخبار معتبر از نامعتبر است. از این‌رو ارتقای توانایی تشخیص اخبار جعلی کتابداران در عصر رسانه باید به‌عنوان یکی از برنامه‌های کتابخانه‌های عمومی قرار گیرد تا از طریق آن این امکان را برای مخاطبان فراهم می‌شود که در برابر هجوم سرسام‌آور القای پیام‌های رسانه‌ای تسلیم نیات سوء منتشرکننده اخبار کذب نشوند. بنابراین، هدف از انجام این پژوهش، بررسی امکان‌سنجی ارائه خدمات مؤثر در تشخیص اخبار جعلی کاربران در کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه بود.

کتابخانه‌های عمومی به‌وسیله خدمات آموزشی از قبیل آموزش مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی از طریق وب‌سایت و شبکه اجتماعی کتابخانه و یا برگزاری کارگاه و دوره‌های آموزشی آشنایی با مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی و همچنین خدمات اطلاع‌رسانی مانند برگزاری سخنرانی، همایش و سمینار با موضوعات آگاهی‌رسانی کاربران از گسترش اخبار جعلی و اهمیت توانایی تشخیص آن و یا برگزاری نشست‌ها و جلسات پرسش و پاسخ با متخصصان و مشاوران در مورد مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی که جزء خدمات مشاوره‌ای کتابخانه محسوب می‌شود، می‌تواند در ارتقای توانایی تشخیص اخبار جعلی کاربران کتابخانه گام بردارند.

علاوه بر موارد ذکر شده کتابخانه‌ها از طریق خدمات پژوهشی که می‌تواند از طریق شناسایی مواد، تجهیزات و امکانات لازم جهت آموزش تشخیص اخبار جعلی کاربران و شناسایی متخصصان و مشاوران در امر مهارت‌های تشخیص اخبار جعلی صورت گیرد و یا سایر خدمات جنبی دیگر مانند برگزاری مسابقات کتابخوانی با موضوع مرتبط با اخبار جعلی در آموزش کاربران مؤثر واقع شوند. در صورتی که تجزیه‌وتحلیل داده‌های پژوهش نشان می‌دهد که از دیدگاه کتابداران امکانات کنونی کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه برای ارائه خدمات آموزشی، خدمات اطلاع‌رسانی، خدمات مشاوره‌ای، پژوهشی و جنبی در حد متوسطی قرار دارد ولی با حد مطلوب فاصله دارد.

طبق بررسی به‌عمل آمده از اطلاعات مربوط به زیرساخت‌ها و ملزومات موجود در کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه از لحاظ فضا و تجهیزات و امکانات مرتبط با کتابداری و اطلاع‌رسانی (مثل منابع اطلاعاتی چاپی و الکترونیکی) در حد متوسطی است. اما میزان امکانات از نظر فناوری، نیروی انسانی و بودجه کمتر از سطح متوسط می‌باشد. در واقع در کتابخانه‌های مورد بررسی از لحاظ تجهیزات فنی (امکانات رایانه، سخت‌افزار، نرم‌افزار، اینترنت، شبکه‌های اجتماعی و غیره) و بودجه از وضعیت مناسب و مطلوبی برخوردار نیستند. از نظر کتابداران، امکانات مالی و بودجه کافی برای ارائه خدمات مؤثر در تشخیص اخبار جعلی کمترین میزان را دارد. شاید یکی از دلایل احتمالی آن، نبود خط‌مشی‌ای برای ارائه خدمات مؤثر در تشخیص اخبار جعلی در کتابخانه‌های عمومی کشور باشد و همان‌طور که پیش‌تر گفته شد، پژوهشی مشابه با پژوهش حاضر یافت نشد تا بتوان این یافته‌ها را با آن مقایسه کرد. بر اساس نتایج حاصل از این تحقیق اولین قدمی که در زمینه تجهیز و آموزش تشخیص اخبار جعلی افراد می‌توان برداشت فراهم کردن ملزومات و زیرساخت‌های لازم در زمینه این آموزش است.

همچنین، نتایج حاکی از آن است که از دیدگاه کتابداران ضرورت ارائه خدمات مؤثر در تشخیص

اخبار جعلی بیشتر از حد متوسط بوده است که نشان از آگاهی آنان در مورد اهمیت موضوع آموزش تشخیص اخبار جعلی است. نتایج حاصل از این پژوهش با پژوهش والش (۲۰۱۰)؛ آندرسون (۲۰۱۷)؛ رزـویلز (۲۰۱۸) و سالیوان (۲۰۱۹)، که به ارائه خدمات مربوط به تشخیص اخبار جعلی در کتابخانه‌ها پرداخته‌اند، هم‌راستا و همسو است.

کتابخانه‌های عمومی می‌توانند با حمایت از توانایی تشخیص اخبار جعلی افراد در جهت جلب آموزش مردمی، شرایطی را فراهم کنند که ابعاد مختلف توانایی تشخیص اخبار جعلی از طریق روش‌های مختلف برای شهروندان فراهم گردد. چرا که امروزه در زمینه آگاهی‌رسانی به افراد، جوامعی موفق هستند که خدمات کتابخانه‌هایشان را طبق نیاز و مسائل افراد جامعه ارائه می‌دهند و با توجه به گسترش این اخبار، نیاز است مسئولین و تصمیم‌گیران در نهاد کتابخانه‌های عمومی به این مسئله توجه جدی داشته باشند و برنامه‌ریزی‌های لازم جهت ارائه این خدمات در کتابخانه‌های عمومی به‌وجود آورند.

در پایان، انتظار می‌رود نتایج این پژوهش منجر به آگاهی مدیران و مسئولان نهاد کتابخانه‌های عمومی از خدمات اثرگذار در جهت ارتقای تشخیص اخبار جعلی کاربران گردد تا به‌دنبال راهکارهایی در جهت فراهم کردن امکان ارائه این خدمات در کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه باشند تا بتوانند نقش اجتماعی خود را در جامعه ایفا نموده و به کاهش آسیب‌های ناشی از اخبار جعلی در کشور کمک نمایند. امید است این پژوهش آغازی باشد برای توجه به ارائه خدمات مؤثر در تشخیص اخبار جعلی افراد در کتابخانه‌های عمومی کشور.

پیشنهادها

۱) با توجه به اینکه امکان ارائه خدمات مؤثر در تشخیص اخبار جعلی مراجعان در شرایط حال حاضر کمتر از حد مطلوب بوده، نیاز به بهبود زیرساخت‌ها و امکانات کتابخانه‌های عمومی برای ارائه خدمات وجود دارد.

۲) تشکیل دوره‌ها ضمن خدمت تشخیص اخبار جعلی برای کتابداران و آموزش آنان برای ارائه خدمات مؤثر در تشخیص اخبار جعلی مراجعان کتابخانه‌های عمومی.

۳) انجام فعالیت‌های تحقیقاتی و مطالعاتی در کتابخانه‌های عمومی برای ارائه خدمات مؤثر در تشخیص اخبار جعلی مراجعان.

۴) تخصیص بودجه کافی به کتابخانه‌های عمومی برای ارائه خدمات مؤثر در تشخیص اخبار جعلی

مراجعان.

۵) تجدیدنظر مسئولین کتابخانه‌های عمومی در خط‌مشی و خدمات کتابخانه‌های عمومی و ایجاد راهکار قانونی جهت ارائه خدمات مؤثر در تشخیص اخبار جعلی مراجعان.

منابع

اسماعیل‌زاده، پروانه حسن‌زاده، محمد (۱۳۹۷). تأثیر سواد اطلاعاتی کاربران بر صحت اطلاعات منتشره در شبکه‌های اجتماعی مجازی. *پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۸ (۲)، ۱۶۱-۱۷۹. Doi: 10.22067/riis. v0i0.65715

اسمعیلی، امیر؛ رحیمی، صالح و مرادی، محمود (۱۳۹۸). بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی و توانایی تشخیص اخبار جعلی براساس مؤلفه‌های ایفلا در میان کاربران کتابخانه‌ها با استفاده از مدل معادلات ساختاری. *مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۳۰(۱)، ۸-۲۸. Doi: 10.30484/NASTINFO.2019.2304

جعفرزاده، محمدرحیم و سوزنیار، عبدالکریم (۱۳۹۵). *سواد رسانه‌ای الزام توسعه پایدار در قرن بیست و یکم*. مقالات منتخب همایش ملی سواد رسانه‌ای و مسئولیت اجتماعی. تهران: انتشارات پشتیبان.

سادات سیدی، زینب (۱۳۹۰). *امکان‌سنجی نقش کتابخانه‌های عمومی در توسعه و ترویج کارآفرینی از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان اصفهان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی. دانشگاه اصفهان.

ساعی، محمدحسین؛ آزادی، محمدحسین و البرزی دعوتی، هادی (۱۳۹۸). مبانی طراحی نظام سواد رسانه‌ای برای مقابله با خبر جعلی. *فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی*، ۲۶(۴)، ۲۳۵-۲۷۶. Doi: 10.22082/CR.2019.111743.1893

سلطانی فر، محمد؛ سلیمی، مریم؛ فلسفی، غلامرضا (۱۳۹۶). اخبار جعلی و مهارت‌های مقابله با آن. *فصلنامه رسانه*، ۱۰۸(۳)، ۴۳-۶۹. بازیابی شده در ۱ شهریور ۱۳۹۹ از http://qjmn.farhang.gov.ir/article_51733.html

صابری، مریم (۱۳۹۵). *سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی: مفهومی نوین برای نیازهای عصر اطلاعات. مقالات منتخب همایش ملی سواد رسانه‌ای و مسئولیت اجتماعی*. تهران: انتشارات پشتیبان.

عطائی‌ظاهر، شیما؛ تجعفری، معصومه؛ صنعت‌جو، اعظم و شریف، عاطفه (۱۳۹۷). امکان‌سنجی ارائه خدمات مؤثر بر توسعه اقتصادی در کتابخانه‌های عمومی شهر مشهد. *کتابداری و اطلاع‌رسانی* (زودآیند). بازیابی شده در ۲۰ مرداد ۱۳۹۹ از http://lis.aqr-libjournal.ir/article_68911.html

واگان، لیون (۱۳۸۴). *روش‌های آماری برای متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی: رویکرد کاربردی و ساده برای درک، استفاده و تفسیر علم آمار*. ترجمه محمدرضا قانع و کیوان کوشا. تهران: چاپار.

Anderson, R. (2017). Fake news and alternative facts: Five challenges for academic libraries. *Insights*, 30 (2), 4–9. Doi:10.1629/uksg.356

Lazer, David M. J., Matthew A. Baum, Yochai Benkler, Adam J. Berinsky, Kelly M. Greenhill, Filippo Menczer, Miriam J. Metzger, Brendan NY, (2018). The science of

fake news. *Science 09 Mar*, 359 (6380), 1094-1096

Mason, L. E., Krutka, D., & Stoddard, J. (2018). Media Literacy, Democracy, and the Challenge of Fake News. *Journal of Media Literacy Education*, 10 (2), 1 – 10. Doi:10.23860/JMLE-2018-10-2-1

Rose-Wiles, L. (2018). Reflections on fake news, librarians, and undergraduate research. *Reference & User Services Quarterly*, 5 (3), 200–204. Doi:10.5860/rusq.57.3.6606

Sullivan, M. C. (2019). Libraries and Fake News: What's the Problem? What's the Plan? *Communications in Information Literacy*, 13 (1), 91-113. Doi:10.15760/comminfolit.2019.13.1.7

Sullivan, M. C. (2019). Why Librarians Can't Fight Fake News. *Journal of Librarianship and Information Science*, 51 (4), 1146-156. Doi:10.1177/0961000618764258

Walsh, J. (2010). Librarians and controlling disinformation: Is multi-literacy instruction the answer. *Library Review*, 59 (7), 498–511. Doi:10.1108/00242531011065091